



ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 9 kwietnia 2021 r.

Pozycja 64

POSTANOWIENIE z dnia 26 sierpnia 2020 r. Sygn. akt Ts 51/19

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Leon Kieres,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.J. w sprawie zgodności:

- 1) art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 52, ze zm.) z art. 10 ust. 2, art. 10 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2 oraz art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) art. 17 pkt 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1360, ze zm.) w zakresie, w jakim „o właściwości [s]ądu decyduje przedmiot roszczenia pozwu a nie jego podstawa faktyczna”, z art. 45 ust. 1 Konstytucji;
alternatywnie
art. 17 pkt 1 ustawy wymienionej powyżej, z art. 45 ust. 1 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji;
- 3) art. 118 § 5 ustawy wymienionej w punkcie drugim z art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 31 ust. 3 zdanie ostatnie, art. 10 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2, art. 79 ust. 1 Konstytucji;
- 4) art. 23 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1025, ze zm.) w zakresie, w jakim „nie obejmuje on ochroną «prawa do [s]ądu» określonego w [a]rt. 45 ust. 1 i [a]rt. 79 Konstytucji”, z art. 32 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 31 ust. 3 zdanie ostatnie, art. 31 ust. 2 zdanie pierwsze w związku z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2, art. 79 ust. 1 Konstytucji;
- 5) art. 44 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072, ze zm.) z art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 79 ust. 1 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

1) nadać dalszy bieg skardze konstytucyjnej w zakresie badania zgodności art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 365, ze zm.) z art. 10 ust. 2, art. 10 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2 oraz art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;

2) odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w pozostałym zakresie.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 1 kwietnia 2019 r. (data nadania) M.J. (dalej: skarżący), reprezentowany przez radcę prawnego ustanowionego pełnomocnikiem z wyboru, wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego.

Skarżący domagał się zasądzenia od pozwanego – pełnomocnika z urzędu wyznaczonego celem wniesienia skargi konstytucyjnej – odszkodowania, ewentualnie zadośćuczynienia, za sporządzenie opinii o braku podstaw do sporządzenia skargi konstytucyjnej. Sąd Rejonowy w T. wyrokiem z 15 marca 2017 r. (sygn. akt [...]) oddalił powództwo skarżącego w tej sprawie. Wyrokiem z 9 lipca 2018 r. Sąd Okręgowy w K. (sygn. akt [...]): dalej: wyrok Sądu Okręgowego) oddalił apelację skarżącego.

29 września 2018 r. skarżący złożył wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu celem wniesienia skargi konstytucyjnej w związku z wyrokiem Sądu Okręgowego. Referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w T. postanowieniem z 24 października 2018 r. (sygn. akt [...]) oddalił wniosek. Następnie postanowieniem z 10 grudnia 2018 r. Sąd Rejonowy w T. (sygn. akt jw.) utrzymał w mocy zaskarżone rozstrzygnięcie.

2. Skarżący kwestionuje:

a) udział sędziego delegowanego w wydaniu orzeczenia w jego sprawie, uznając, że w tym przypadku wymiar sprawiedliwości sprawowała osoba powołana przez Ministra Sprawiedliwości, a nie Prezydenta RP, czyli przez organ inny niż przewidziany w Konstytucji (art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych; ówczesnie: Dz. U. z 2019 r. poz. 52, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2020 r. poz. 365, ze zm.),

b) okoliczność, że o właściwości rzeczowej sądu decyduje przedmiot roszczenia pozwu, a nie jego podstawa faktyczna (art. 17 pkt 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego; ówczesnie: Dz. U. z 2018 r. poz. 1360, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.; dalej: k.p.c.),

c) możliwość wydania przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej opinii o braku podstaw do jej wniesienia. Skarżący uważa, że sporządzenie takiej opinii stawia osoby ubogie w gorszej sytuacji niż osoby, które stać na pełnomocnika z wyboru, a także umożliwia wstępne rozpoznanie sprawy przez osobę niemającą statusu „niezależnego i właściwego Sądu” (art. 118 § 5 k.p.c.),

d) brak uznania, że prawo do sądu jest dobrem osobistym (art. 23 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny; ówczesnie: Dz. U. z 2018 r. poz. 1025, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, ze zm.),

e) uzależnienie wniesienia skargi konstytucyjnej od spełnienia przesłanki przymusu radcowsko-adwokackiego przy równoczesnym braku zagwarantowania osobom ubogim wniesienia jej przez ustanowionego z urzędu pełnomocnika (art. 44 ust. 1 ustawy z dnia

30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym; ówczasie: Dz. U. poz. 2072, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2019 r. poz. 2393).

3. Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 20 listopada 2019 r. (doręczonym 2 grudnia 2019 r.), skarżący został wezwany do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez: sprecyzowanie przedmiotu skargi konstytucyjnej; wskazanie ostatecznego orzeczenia w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji zgodnego z przedmiotem skargi konstytucyjnej; przedstawienie argumentacji adekwatnej do wskazanych w *petitum* skargi konstytucyjnej przepisów; poinformowanie, czy został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia.

Pismem procesowym z 9 grudnia 2019 r. (data nadania) skarżący odniósł się do powyższego zarządzenia.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Skarga konstytucyjna jest szczególnym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności lub praw. Jest sformalizowaną instytucją prawną i musi spełniać przesłanki jej dopuszczalności, które zostały określone w art. 79 ust. 1 Konstytucji, a doprecyzowane w ustawie z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK).

2. Trybunał stwierdza, że skarga, w części dotyczącej zarzutu niezgodności art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 365, ze zm.) z art. 10 ust. 2, art. 10 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2 oraz art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17, spełnia przesłanki warunkujące przekazanie jej do rozpoznania merytorycznego, gdyż:

1) została sporządzona w imieniu skarżącego przez radcę prawnego (art. 44 ust. 1 u.o.t.p.TK);

2) skarżący:

a) wyczerpał przysługującą mu drogę prawną (art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK), albowiem wyrok Sądu Okręgowego w K. z 9 lipca 2018 r. (sygn. akt [...]; dalej: wyrok Sądu Okręgowego) jest prawomocny i nie przysługują od niego żadne zwykłe środki zaskarżenia,

b) dochował terminu wniesienia skargi konstytucyjnej (art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK),

c) prawidłowo określił przedmiot kontroli (art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK) wskazując, które konstytucyjne prawa i wolności i w jaki sposób – jego zdaniem – zostały naruszone (art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK) oraz przedstawił w tym zakresie stosowne uzasadnienie (art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK).

W ocenie Trybunału analizowana skarga konstytucyjna – w powyższym zakresie – nie jest obciążona nieusuwalnymi brakami formalnymi, o których mowa w art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK, zaś sformułowane w niej zarzuty nie są oczywiście bezzasadne w rozumieniu art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p.TK.

W związku z powyższym – na podstawie art. 61 ust. 2 u.o.t.p.TK – należało postanowić jak w punkcie 1 sentencji.

3. Trybunał stwierdza, że skarga konstytucyjna w pozostałej części nie spełnia warunków formalnych określonych w u.o.t.p.TK, natomiast część zarzutów w niej podniesionych jest oczywiście bezzasadna.

3.1. Po pierwsze, ani art. 118 § 5 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.; dalej: k.p.c.), ani art. 44 ust. 1

u.o.t.p.TK nie były podstawą wyroku Sądu Okręgowego, wskazanego przez skarżącego jako ostateczne rozstrzygnięcie w rozumieniu art. 79 Konstytucji.

Trybunał zauważa, że Sąd Okręgowy orzekał wyłącznie o żądaniu skarżącego dotyczącego zasądzenia na jego rzecz odszkodowania oraz zadośćuczynienia. Opinia o braku podstaw do wniesienia skargi konstytucyjnej została sporządzona w postępowaniu poprzedzającym postępowanie zakończone wyrokiem Sądu Okręgowego (art. 118 § 5 k.p.c.). Sąd Okręgowy nie orzekał również o obowiązującym w postępowaniu przed Trybunałem przymusie adwokacko-radcowskim (art. 44 ust. 1 u.o.t.p.TK).

Przypomnieć należy, że przedmiotem kontroli zainicjowanej wniesieniem skargi konstytucyjnej nie może być każdy przepis, który został przywołany w uzasadnieniu rozstrzygnięcia sądu lub organu administracji publicznej, lecz tylko ten, który spowodował naruszenie praw i wolności skarżącego zarzucane w skardze (zob. postanowienie TK z 22 maja 2007 r., sygn. SK 35/08, OTK ZU nr 6/A/2007, poz. 59). Zakwestionowane przepisy stanowiły jedynie element stanu faktycznego sprawy, podlegającego ocenie w świetle przepisów normujących przesłanki odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę.

Trybunał podkreśla, że zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK ostateczne orzeczenie musi być oparte na przepisie, na podstawie którego orzeczono o wolnościach lub prawach skarżącego i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją.

Okoliczność ta jest podstawą odmowy nadania skardze – w zakresie, zarzutu niekonstytucyjności art. 118 § 5 k.p.c. oraz art. 44 ust. 1 u.o.t.p. TK – dalszego biegu (art. 61 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p. TK).

3.2. Odnosząc się z kolei do zarzutu niekonstytucyjności art. 17 pkt 1 k.p.c. (błędnie opisanego w petitum skargi jako art. 17 ust. 1 1 Konstytucji a sprostowanym w dalszej części skargi oraz pisma procesowego z 9 grudnia 2019 r.), Trybunał stwierdza, że jest on oczywiście bezzasadny.

Zdaniem skarżącego, zgodnie z jedną z utrwalonych wykładni art. 17 pkt 1 k.p.c., o właściwości sądu „nie decyduje treść roszczenia pozwu (żądanie majątkowe) ale to co jest faktyczną podstawą roszczenia pozwu (a więc żądanie odmowy prawa niemajątkowego)”. Jako przykłady, które – jego zdaniem – potwierdzają istnienie tej linii, wskazał postanowienie Sądu Apelacyjnego w K. z 13 lutego 2018 r. (sygn. akt [...]) oraz postanowienie Sądu Rejonowego w K. z 28 sierpnia 2018 r. (sygn. akt [...]). Przykładem innej utrwalonej wykładni, jak stwierdził skarżący, nie przytaczając jednak żadnego orzeczenia, jest wykładnia, zgodnie z którą „o właściwości Sądu Okręgowego lub Sądu Rejonowego decyduje wyłącznie treść roszczenia pozwu bez względu na to co jest podstawą powództwa oraz jakie prawo jest chronione w drodze powództwa (materialne lub niematerialne)”. Niejednolitość wykładni – w ocenie skarżącego – powoduje w konsekwencji, że strony postępowania, znajdujące się w identycznej sytuacji procesowej, są odmiennie traktowane przez władzę publiczną a część z nich jest pozbawiona prawa do rozpoznania ich sprawy przez właściwy sąd w rozumieniu art. 45 Konstytucji.

Trybunał wskazuje, że w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w T. oraz Sądem Okręgowym skarżący dochodził odszkodowania i zadośćuczynienia (naruszenie dóbr osobistych) w związku z niesporządzeniem przez pozwanego skargi konstytucyjnej. Zgodnie z utrwalonym poglądem judykatury, jeżeli przedmiotem powództwa jest wyłącznie roszczenie o zapłatę (zadośćuczynienie, odszkodowanie), a więc tak jak w przypadku skarżącego, właściwość rzeczową sądu okręgowego określa się na podstawie art. 17 pkt 4 k.p.c. (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 5 października 2006 r., sygn. akt I PZP 3/06, Lex nr 194338, postanowienie Sądu Najwyższego z 6 marca 2015 r., sygn. akt III CZ 10/15, Lex nr 1682211, postanowienie Sądu Najwyższego z 30 grudnia 1983 r., sygn. akt II CZ 118/83, Lex nr 5202,

wyrok Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2008 r., sygn. akt II CSK 636/07, Lex nr 646332, wyrok Sądu Najwyższego z 18 marca 2015 r., sygn. akt I PK 191/14, Lex nr 1712805). Wyłącznie, gdyby skarżący, obok roszczenia pieniężnego, wystąpił z roszczeniem o charakterze niemajątkowym (czego nie uczynił), właściwym w jego sprawie byłby, na podstawie art. 17 pkt 1 k.p.c., sąd okręgowy. W związku z powyższym nie sposób uznać, że wskazana przez skarżącego „niejednorodność wykładni” faktycznie ma miejsce w orzecznictwie i sprawa skarżącego – w innym sądzie – zostałaby uznana za sprawę, o której stanowi art. 17 pkt 1 k.p.c. Skarżący nie wyjaśnił ponadto dlaczego Sąd Rejonowy w T. nie jest sądem właściwym w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Okoliczność ta jest podstawą odmowy nadania skardze – w zakresie zarzutu niekonstytucyjności art. 17 pkt 1 k.p.c. (art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p.TK) – dalszego biegu.

3.3. W ocenie Trybunału uzasadnienie zarzutu niekonstytucyjności art. 23 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1145, ze zm.; dalej: k.c.) jest wewnątrznie sprzeczne.

Skarżący wskazuje, że w orzecznictwie oraz doktrynie brak jest zgody co do tego, czy prawo do sądu jest dobrem osobistym (s. 19 skargi konstytucyjnej). Jako potwierdzenie tego, że część sądów przyjmuje, iż prawo do sądu jest dobrem osobistym, wskazane zostały (s. 8-9 pisma procesowego z 8 grudnia 2019 r.) m.in. wyroki: Sądu Rejonowego w M. z 22 listopada 2016 r. (sygn. akt [...]), Sądu Okręgowego w K. (sygn. akt [...]), Sądu Apelacyjnego w K. (sygn. akt [...]) oraz postanowienie Sądu Apelacyjnego w W. z 20 sierpnia 2019 r. (sygn. akt [...]).

Z drugiej strony skarżący podnosi natomiast, że „zaskarżona norma art. 23 [k.c.] w utrwalonej wykładni określa iż uprawnienie konstytucyjne określone w art. 45 ust. 1 Konstytucji i art. 79 Konstytucji nie jest dobrem prawnie chronionym [...]” (s. 10 pisma procesowego z 8 grudnia 2019 r.).

Na podstawie przedstawionego uzasadnienia nie sposób ustalić, czy skarżący kwestionuje utrwaloną i jednolitą linię orzecniczą, czy jedynie sposób wykładni art. 23 k.c., dokonanej w jego sprawie.

Trybunał przypomina, że w myśl utrwalonego poglądu normatywna treść przepisów może być kształtowana przez organy stosujące prawo. Jeżeli organy te nadają przepisom utrwalone i jednolite rozumienie, to powinno być ono uwzględniane przez Trybunał przy ocenie zarzutu niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją (zob. np. wyrok TK z 2 czerwca 2009 r., sygn. SK 31/08, OTK ZU nr 6/A/2009, poz. 83). Jednakże to na skarżącym spoczywa ciężar wykazania istnienia utrwalonej i jednolitej linii orzecniczej odnośnie do zaskarżonego przepisu. Skoro natomiast skarżący sam w uzasadnieniu skargi wskazuje orzeczenia, które świadczą (jego zdaniem) o istnieniu innej niż przez niego zakwestionowanej linii orzecniczej, nie sposób uznać, że wykazał on, iż ta zakwestionowana przez niego wykładnia jest utrwalona i jednolita.

Zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK skarga konstytucyjna powinna zawierać uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie. Jeżeli skarga konstytucyjna nie zawiera uzasadnienia zarzutu niekonstytucyjności przepisu, a jedynie niekonstytucyjnego stosowania prawa, to stwierdzić należy, iż wymóg uzasadnienia niekonstytucyjności przepisu nie został przez skarżącego spełniony.

Powyższa okoliczność, na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 3, art. 61 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK, stanowi samodzielną podstawę odmowy nadania skardze konstytucyjnej – w zakresie, w jakim dotyczy zarzutu niekonstytucyjności art. 23 k.c. – dalszego biegu.

W związku z powyższym – na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK – należało postanowić jak w punkcie 2 sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na pkt 2 sentencji niniejszego postanowienia w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.